

Bölüm 3

Trakya Bölgesi'nin Tarımsal Yapısının Mevcut Durumu

Harun HURMA

Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, Tekirdağ

hhurma@nku.edu.tr

1. Giriş

İnsanlık tarihinin en eski üretim faaliyetlerinden biri olan tarımsal üretim, gıda temin kaynağı olması sebebiyle her dönemde stratejik önemini korumuştur (Topal 2010). Toprağı ve tohumu kullanılarak bitkisel ve hayvansal ürünlerin üretilmesi, kalite ve verimlerinin yükseltilmesi, bu ürünlerin uygun koşullarda muhafaza edilmesi, çeşitli alanlarda işlenip değerlendirilmesi anlamlarına gelen tarım en temelde insanların beslenme gibi temel ihtiyaçlarının giderilmesi için gerekli hayvansal ve bitkisel ürünler elde etmek amaçlamaktadır. Bu yönüyle gıda ve sanayiye hammadde üreten tarım sektörü birçok ürün ve üretim için alternatifsiz bir sektördür. Tarım sektörü, gelişmişlik düzeyi her ne olursa olsun, geçmişte olduğu gibi günümüzde de tüm ülkelerin ekonomik hayatlarında önemli bir yere sahip olan stratejik bir sektördür.

Trakya Bölgesi, Türkiye'nin Avrupa kıtasında 26°-29° doğu boylamları ve 40°-42° kuzey enlemleri arasında yer almaktadır (İstanbuluoğlu ve diğ., 2006). Trakya Bölgesi, Türkiye'nin kuzeybatısında, üç deniz ile sınırı (Karadeniz, Marmara Denizi ve Ege Denizi) olan, Tekirdağ, Kırklareli, Edirne illerinin tamamını, İstanbul ve Çanakkale illerinin bir kısmını içinde bulunduran, limanlarıyla ve Avrupa'ya sınır kapılarıyla stratejik konuma sahip bir bölgedir. Trakya Bölgesi, Türkiye yüzölçümünün küçük bir bölümünü kaplamasına rağmen tarımsal üretim ve birim alandan alınan bitkisel verim açısından ülkenin önde gelen

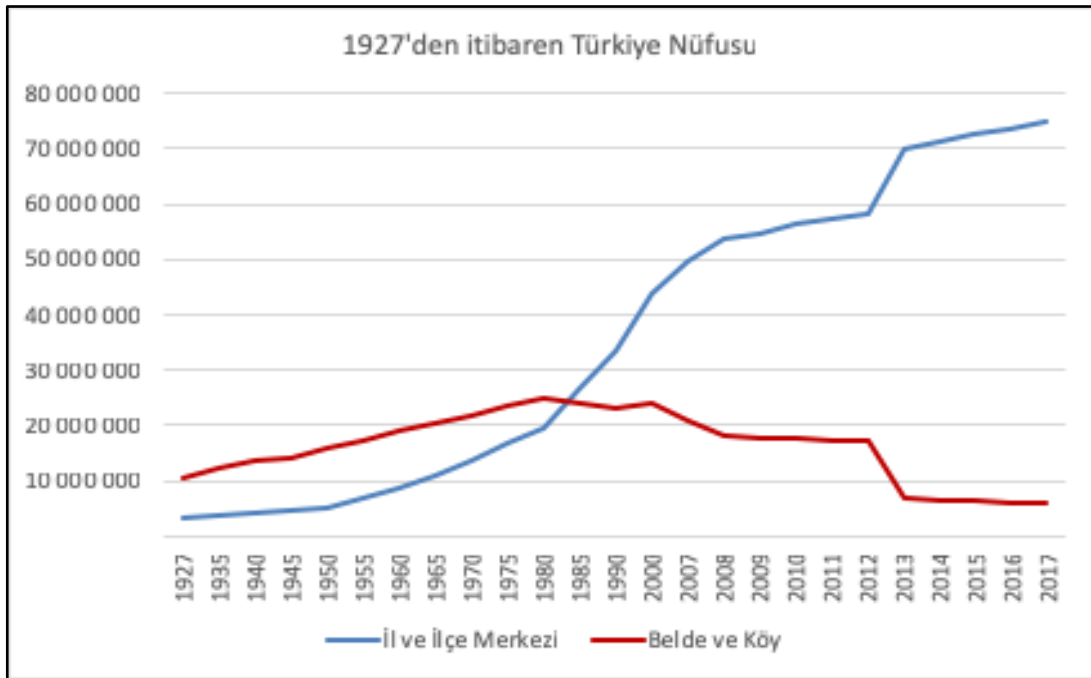
bölgelerindedir. Bölgede yaygın olarak buğday, ayçiçeği münavebesi uygulanmakta, kanola üretimi de son yıllarda bu münavebede yerini almaktadır. Trakya tarımının istatistiksel verilerle ele alındığı bu çalışmada:

- (1) bölgenin tarımsal açıdan güçlü ve zayıf yönleri de değerlendirilmiş,
- (2) küresel iklim değişikliğinin etkileyeceği sektörlerin başında olan tarım sektörünün bölge açısından önemi vurgulanmış ve
- (3) bölgedeki su kaynaklarının sürdürülebilir kullanımında bölgedeki üretici örgütlerinin durumu değerlendirilmiştir.

2. Nüfus ve İşgücü

Trakya'nın tarımsal yapısı kendine özgü karakteristikler içermesine rağmen Türkiye'nin diğer bölgelerine benzer yönleri bulunmaktadır. Bu nedenle bölgenin tarımsal yapısını daha iyi analiz edebilmek için Türkiye'nin genel tarımsal niteliklerini incelemek gerekmektedir. Türkiye'de tarım sektörü ekonomiye; nüfus ve işgücü, üretim ve verim, toplum beslenmesi, sanayi (girdi - ürün), milli gelir payı, dış ticaret gibi konularda önemli katkılar sağlamaktadır (İnan, 2016).

Bir ülkede nüfus, mal ve hizmet arzı için işgücü sağlamanın yanında, üretilen ürünler için de talep oluşturmaktadır. Bu yönüyle incelendiğinde kırsal nüfus ve istihdam ekonominin içinde önemli bir yer tutmaktadır. 2017 yılı Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) adrese dayalı nüfus kayıt sistemi verilerine göre yaklaşık 81 milyon olan ülke nüfusunun %7.5'i belde ve köylerde yaşamaktadır (Şekil 1).

Şekil 1. 1927 yılından itibaren Türkiye nüfusu (TÜİK, 2018).

Türkiye’de istihdamın yapısı incelendiğinde tarım sektörünün her zaman önemli olduğu görülmektedir. 1990 yılında Türkiye’de istihdam edilenlerin %48’i tarım sektöründe çalışırken 2010 yılında bu oran yaklaşık %25.2’ye, 2015 yılında ise %20.06’ya düşmüştür (TÜİK, 2017). 2017 yılı itibariyle Çiftçi Kayıt Sistemi’nde kayıtlı çiftçi sayısı 2.1 milyondur. 2002 yılında çiftçi başına tarım alanı 63.7 dekar iken, 2013 yılı itibariyle 67.5 dekadır. Toplam 23375000 ha tarım alanı işlenmektedir.

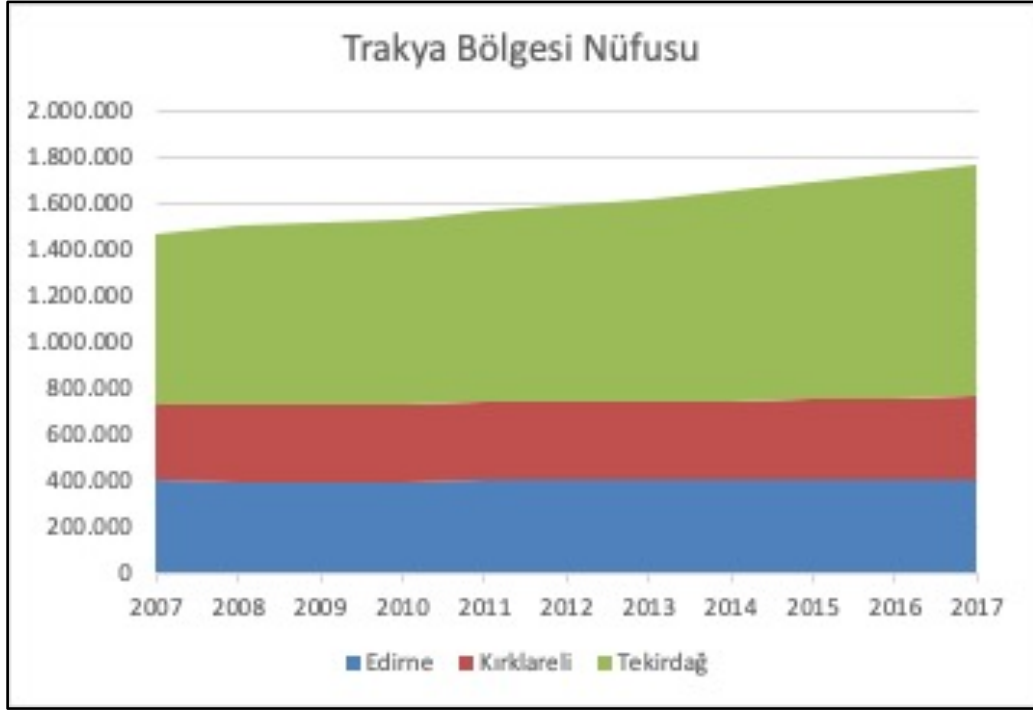
2000 yılından günümüze gelindiğinde tarım sektörünün ülkedeki toplam üretim içindeki payının giderek düştüğü görülmektedir. Tarım sektörünün Gayrisafi Yurtiçi Hasılaya katkısı (GSYİH) 2000 yılında %9.8 iken, 2010 yılında %8.1’e gerilemiş, 2017 yılında da %6.3 civarında gerçekleşmiştir (TÜİK, 2018).

Türkiye’de tarım sektörü birçok soruna sahiptir. Bunlar; planlama eksikliği, sermaye kullanımının etkin olmaması, işletmelerin halen küçük ve parçalı olması, pazar alternatiflerinin sınırlı olması, örgütlenme bilinci eksikliği, eğitim seviyesinin düşüklüğü, genç nüfusun tarımda tutulmaması olarak özetlenebilmektedir. Trakya’da 2017 yılı itibariyle 1.7 milyon kişi yaşamaktadır. Türkiye nüfusu içindeki payı yaklaşık olarak %2.2’dir (TÜİK, 2018). Bölgenin toplam nüfusu 2017 yılı itibariyle 1768368’dir ve yaklaşık % 88’i şehirlerde, % 12’si ise belde ve köylerde yaşamaktadır (Çizelge 1). Kırsal nüfus Tekirdağ ilinin 2013 yılı itibariyle büyükşehir statüsüne geçirilmesi nedeniyle bu ilde bulunan köyler mahalle sayıldığı için oldukça düşük görülmektedir. Oysa 2012 yılı itibariyle bölgede kırsal alanda yaşayanların oranı yaklaşık olarak %30’dur. Trakya bölgesinde nüfus yoğunluğu en fazla olan il Tekirdağ’dır (Şekil 2).

Çizelge 1. Trakya Bölgesi şehir ve köy nüfusları (TÜİK, 2018).

Yıllar	Şehir			Köy		
	Edirne	Kırklareli	Tekirdağ	Edirne	Kırklareli	Tekirdağ
2007	259.809	212.390	494.342	136.653	120.866	234.054
2008	262.039	218.071	521.554	132.605	118.871	249.218
2009	264.213	217.144	530.278	131.250	116.035	253.032
2010	261.920	219.333	545.481	128.508	113.458	252.628
2011	272.294	229.000	572.359	127.022	111.199	257.514
2012	276.579	232.154	589.049	123.129	109.064	263.272
2013	279.508	232.309	874.475	119.074	108.250	
2014	283.845	236.502	906.732	116.435	107.221	
2015	289.433	243.018	937.910	113.104	103.955	
2016	290.723	248.017	972.875	110.978	103.667	
2017	298.264	253.754	1.005.463	108.591	102.296	

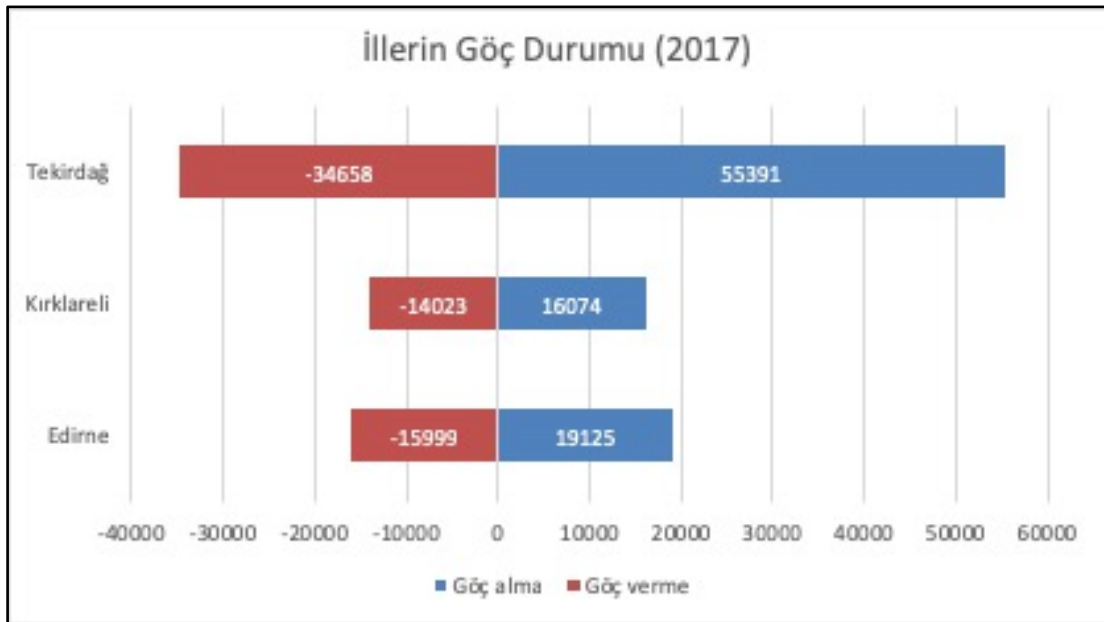
Çizelge 1 incelendiğinde Tekirdağ ilindeki şehir nüfusunun köy nüfusuna oranla çok daha fazla arttığı görülmektedir, Edirne ve Kırklareli köy nüfusları son 10 yılda azalma göstermiştir.

Şekil 2. Yıllara göre Edirne, Kırklareli ve Tekirdağ İllerinin nüfus değişimi (TÜİK, 2018).

Trakya bulunan iller içerisinde en çok göç alan il Tekirdağ'dır. Tekirdağ iline 2017 yılı itibariyle 55391 kişi göç etmiştir. Aynı yıl 34658 kişi göç vermiştir. Tekirdağ iline İstanbul başta olmak üzere Türkiye'nin birçok ilinden göç gerçekleşmiştir.

Göç rakamları incelendiğinde İstanbul'dan sonra Edirne ve Kırklareli illerinden Tekirdağ iline önemli göç olduğu görülmektedir. 2017 yılında Edirne'den 2631, Kırklareli'den 2056 kişi

Şekil 3. Edirne, Kırklareli ve Tekirdağ İllerinin 2017 yılı göç durumu (TÜİK, 2018).

Tekirdağ'a göç etmiştir (İstanbul hariç diğer illerden daha fazladır) (TÜİK, 2018). Bölgede son yıllarda yapılan çalışmalarda kırsal kesimdeki üreticilerin yaş ortalamasının giderek yükseldiği görülmektedir (Ünver, 2016; Daldal, 2016; Gümüş, 2014). Bu sonuçlar bölge içinde yaşanan göçlerin daha çok genç nüfus olduğunu ortaya koymaktadır. 2017 yılında net olarak Trakya nüfusuna 25910 kişi katılmıştır.

3. Tarımsal Yapı ve Üretim

Trakya bölgesi verimli tarım arazilerine sahip olan bir bölgedir. Geniş düzlükler ve alçak tepelerden oluşmuştur. Genel olarak işlenen alanların büyük bir bölümünde tarla tarımı yapılmakta; bunun yanında bağcılık, meyvecilik ve bahçe tarımı da yapılmaktadır. Bölgede yetiştirilen en önemli tarım ürünleri buğday, ayçiçeği ve çeltiktir (Hurma, 2007). 1904419 ha olan Trakya bölgesi toplam yüzölçümü, Türkiye yüzölçümünün %2,43'ünü oluşturmaktadır. Bu alanın %65.06'sı tarım alanı, %26.90'ı orman-fundalık, %5.75'i çayır-mera, %1.65'i de tarım dışı alan olarak dağılmaktadır. Bölgenin mevcut arazi varlığının yarıdan fazlası tarıma uygun olup, tarımsal üretimde kullanılmaktadır (Çizelge 2).

2016 yılı itibarıyla Trakya'da 76560 çiftçi bulunmaktadır. Yaklaşık 30 bin üretici ile Tekirdağ ili ilk sıradayken bunu yaklaşık 28 bin üretici ile Edirne ili izlemektedir (Çizelge 3). Yine bölgede yapılan çalışmalara göre üreticilerin yaklaşık %60'ı ilkokul, %35'i ortaokul ve lise mezunu, geriye kalanların ise yüksekokul ve üzeri olduğu bilinmektedir. Ailede bulunan kişi sayısı ortalama 4, işletmede çalışan kişi sayısı ise ortalama 2 olarak belirlenmiştir (Bal, 2018; Türksoy, 2017; Ünver, 2016).

Çizelge 2. Trakya Bölgesi arazi kullanımı (OİSB, 2017).

Kullanım Şekli	Alan (ha)	Alan(%)
Tarım arazisi	1.239.102	65,06
Çayır-Mera	109.512	5,75
Orman-Funda	512.380	26,90
Tarım dışı arazi	31.510	1,65
Diger araziler	2.532	0,13
Su yüzeyi	9.383	0,49
TOPLAM	1.904.419	100,00

Çizelge 3. Trakya Bölgesi 2016 yılı Kayıtlı Çiftçi Sayısı (GTHB, 2016).

	Edirne	Kırklareli	Tekirdağ	Toplam
Kayıtlı Çiftçi Sayısı	27.858	18.233	30.469	76.560

Trakya'daki tarım alanlarının dağılımı incelendiğinde toplam tarım alanının yaklaşık %97'sinin tahıllara ayrıldığı görülmektedir (Çizelge 4). Geriye kalan kısım ise meyve ve sebze üretimi için ayrılmaktadır.

Çizelge 4. Trakya Bölgesi'nin 2017 yılı tarım alanlarının dağılımı (TÜİK, 2018).

Tarım Alanı	Alan (ha)			Toplam	Alan(%)
	Edirne	Kırklareli	Tekirdağ		
Tahıllar ve diğer bit.	303.047	229.434	381.381	913.862	96,59
Meyveler, İçe.	4.402	2.460	10.914	17.775	1,88
Sebze	5.744	2.206	4.368	12.318	1,30
Süs Bitkileri	250	-	9	259	0,03
Nadas	655	1.227	-	1.882	0,20
Toplam	314.098	235.326	396.672	946.096	100,00

Trakya'daki tarım alanlarındaki değişim Şekil 4'te verilmiştir. 2008 yılında yaklaşık 951 bin hektar olan tarımsal alan varlığı 2012 yılında 817 bin hektara kadar gerilemiş, 2017 yılında 946 bin hektar olarak kayıtlara geçmiştir. Yıllara göre dalgalı bir seyir izlese de tarım alanları son on yılda 5 bin hektar azalma göstermiştir.

Trakya'da üretimi yapılan önemli tarla ürünleri buğday, ayçiçeği, çeltik, kanoladır. Bölgede 2017 yılı itibariyle yaklaşık 850 bin hektar alanda buğday, ayçiçeği ve çeltik üretimi yapılmaktadır. Kanola üretilen alan büyüklüğü ise yaklaşık olarak 9 bin hektardır (Çizelge 5). Bu ürünlerin üretim miktarları incelendiğinde 2017 yılı itibariyle Buğdayın yaklaşık 2 milyon ton, Ayçiçeğinin 807 bin ton, Çeltiğin 424 bin ton, kanolanın da 32 bin ton üretildiği görülmektedir.

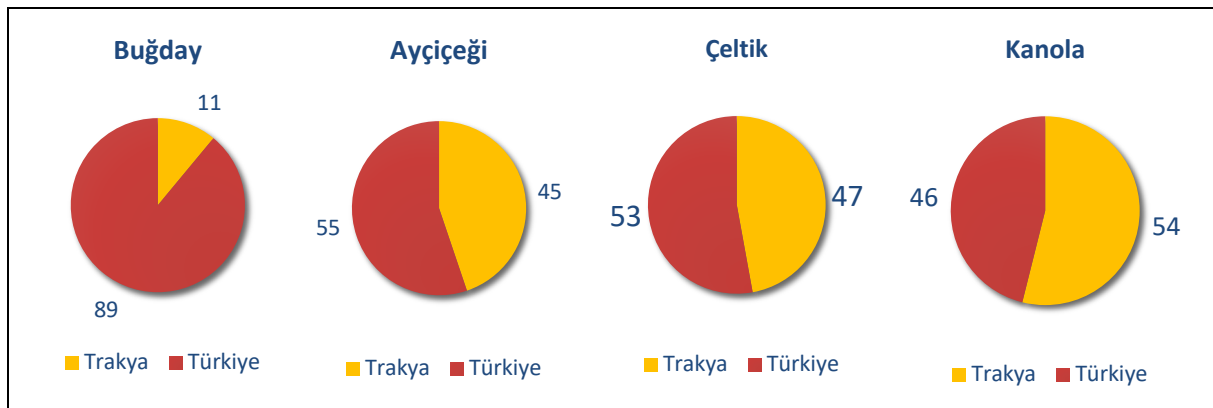

Şekil 4. Trakya'da yıllara göre tarım alanı değişimi (TÜİK, 2018).

Çizelge 5. Trakya'da yetiştirilen önemli ürünlere ilişkin yıllara göre ekilen alanlar, üretim ve verim miktarları (TÜİK, 2018).

Ekilen alan (da)	2009 yılı	2011 yılı	2013 yılı	2015 yılı	2017 yılı
Buğday	4.332.712	4.291.358	4.238.593	4.405.407	4.583.320
Kanola	199.150	185.956	229.873	260.426	89.445
Ayçiçeği	3.062.936	3.150.694	2.294.048	3.002.258	3.356.034
Çeltik	435.301	437.049	487.506	545.152	487.116
Üretim Miktarı (ton)	2009 yılı	2011 yılı	2013 yılı	2015 yılı	2017 yılı
Buğday	1.493.265	1.409.806	1.578.898	1.644.723	1.940.565
Kanola	72.248	66.740	77.557	87.954	32.342
Ayçiçeği	555.533	624.777	534.210	682.583	806.564
Çeltik	380.007	419.758	416.586	437.740	424.268
Verim (kg/da)	2009 yılı	2011 yılı	2013 yılı	2015 yılı	2017 yılı
Buğday	341	327	374	370	419
Kanola	359	348	341	346	349
Ayçiçeği	181	196	234	232	242
Çeltik	894	963	920	805	844

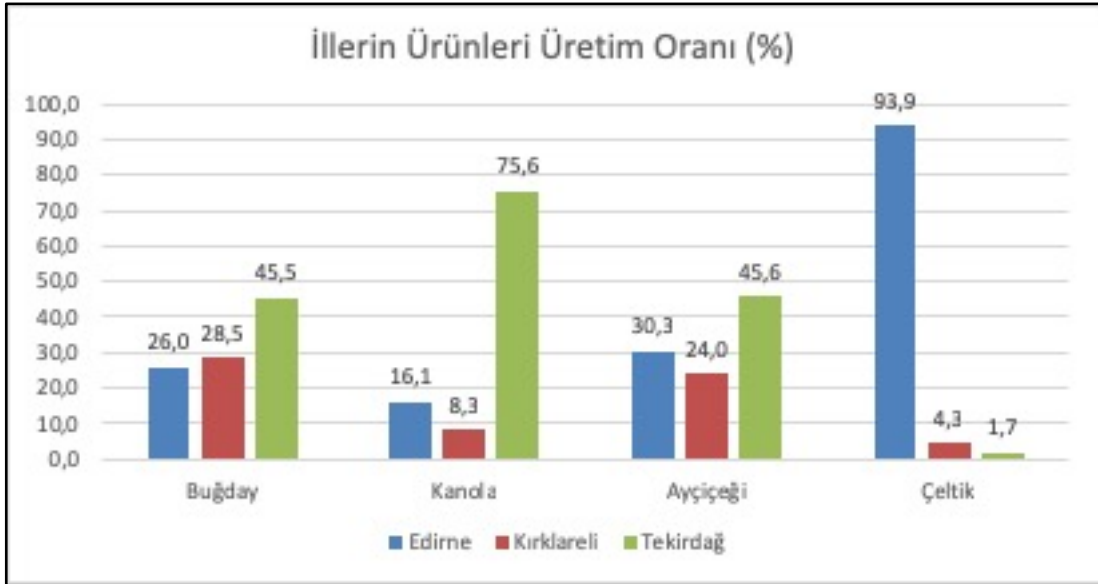
Söz konusu ürünlerin Türkiye'deki toplam üretim içindeki payları da Şekil 5 ve Çizelge 6'da verilmiştir. Buna göre 2017 yılında Trakya'daki kanola üretimi Türkiye toplam üretiminin %54'ü, çeltik üretimi %47'si, ayçiçeği üretimi %45'i ve buğday üretimi de %11'i olarak gerçekleşmiştir. Buradan da anlaşılacağı üzere Türkiye'de üretilen önemli yağ bitkilerinden olan ayçiçeği ve kanolanın yarıya yakını Trakya'da üretilmektedir.

Şekil 5. Trakya'daki önemli tarla ürünlerinin Türkiye üretimindeki payı (%).

Çizelge 6. Trakya'daki önemli tarla ürünlerinin üretim miktarları (TÜİK, 2018).

Üretim miktarı (ton)	Trakya	Türkiye	Oran (%)
Buğday	1.940.565	17.600.000	11,0
Kanola	32.342	60.000	54,0
Ayçiçeği	806.564	1.800.000	45,0
Çeltik	424.268	900.000	47,0

Şekil 6. Önemli tarla ürünlerinin illere göre üretim oranları (TÜİK, 2018).

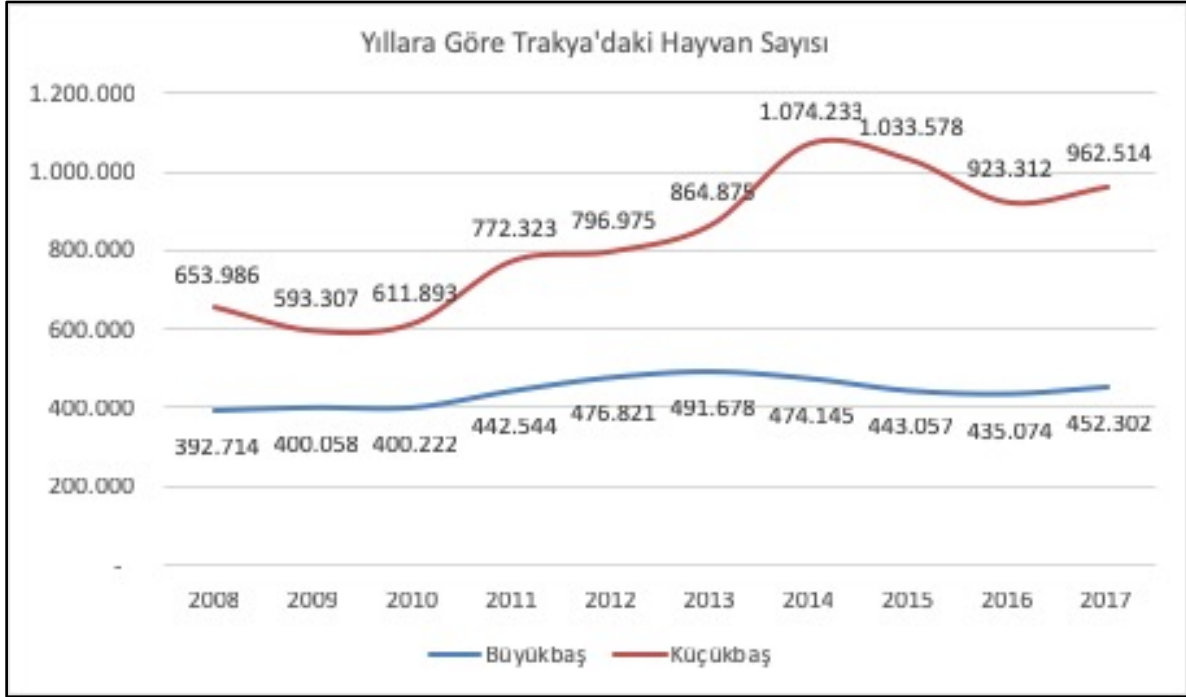
Trakya'da çeltik üretiminin %94'ü Edirne ilinde gerçekleşirken buğdayın %46'sı, kanolanın %76'sını ve ayçiçeğinin de %46'sı Tekirdağ ilinde gerçekleşmektedir (Şekil 6). Son 10 yıllık dönemde bölgedeki önemli meyve sebze üretim miktarları Çizelge 7'de verilmiştir. Bu ürünlerin tamamının son 10 yılda üretim miktarlarının azaldığı görülmektedir. Üzüm hariç diğer ürünlerdeki azalış önemli sayılabilecek miktarlardadır.

Çizelge 7. Yıllara göre Trakya'daki meyve sebze üretim miktarları (TÜİK, 2018).

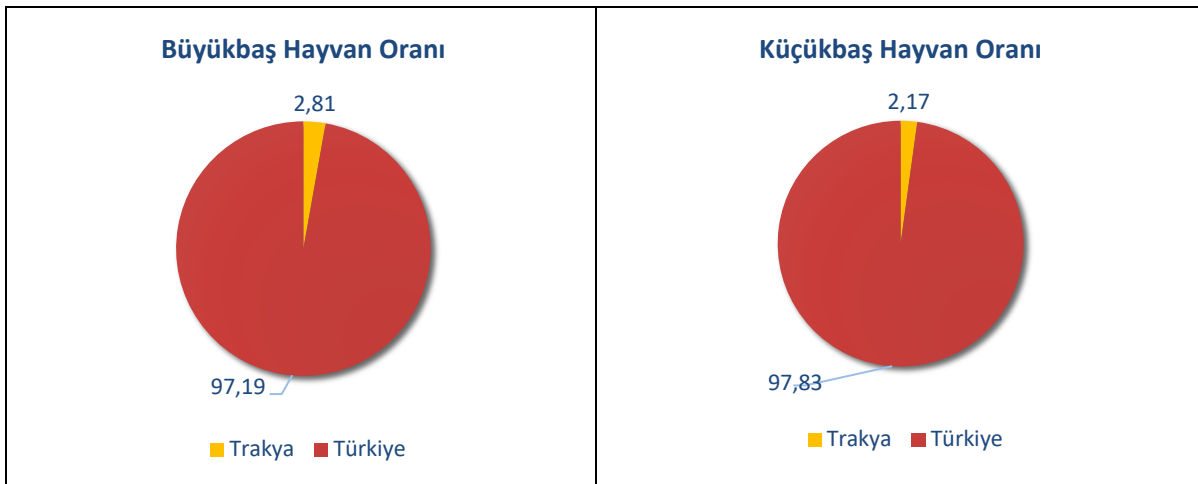
Yıllar	Domates (ton)	Zeytin (ton)	Üzüm (ton)	Karpuz (ton)	Soğan (ton)
2007	49.786	12.804	59.812	221.040	72.126
2008	53.031	9.111	62.106	208.047	64.379
2009	56.972	9.257	64.109	195.053	63.696
2010	46.479	8.388	59.098	162.321	59.633
2011	39.964	13.452	64.679	161.229	59.096
2012	29.720	9.318	61.424	163.491	50.840
2013	25.784	6.278	50.923	151.865	35.750
2014	25.767	3.923	41.612	151.294	33.460
2015	26.020	9.673	52.176	144.932	33.630
2016	30.623	1.268	56.794	129.954	32.310

Trakya bölgesinde bitkisel üretimin yanı sıra hayvansal üretim de yapılmaktadır (Şekil 7). 2008 yılı itibariyle bölgedeki büyükbaş ve küçükbaş hayvanların toplamı yaklaşık 1 milyon baş iken, 2017 yılı itibariyle bu sayı 1.4 milyona yükselmiştir. Genel anlamda bakıldığında, Trakya'nın hayvan sayısında son yıllarda önemli artış olmasına rağmen Türkiye içerisindeki payı itibariyle oldukça düşük olduğu görülmektedir (Şekil 8). Trakya'daki büyükbaş hayvan varlığı Türkiye'nin %2.8'ini, küçükbaş hayvan varlığı da Türkiye'nin %2.1'ini oluşturmaktadır (Şekil 8). Yetiştirilen sığır cinsleri incelendiğinde, hayvan varlığının yaklaşık %99'u süt verimi

yüksek kültür ve kültür melezi ırklarından oluşmaktadır (Çizelge 8). Bu durum Trakya'nın süt üretimine de yansımaktadır. Çizelge 9'a göre Trakya'da üretilen inek sütü miktarı 2017 yılı itibariyle yaklaşık 671 bin ton olup Türkiye içerisinde %3.6'lık bir paya sahiptir.

Şekil 7. Yıllara göre Trakya'daki hayvan sayısı (TÜİK, 2018).

Şekil 8. Trakya'daki hayvan varlığının Türkiye içindeki payı (%) (TÜİK, 2018).

Çizelge 8. Trakya'daki sığır cinslerinin oranı (TÜİK, 2018).

Sığır Cinsi	Adet	Oran (%)
Kültür	377.581	84.1
Kültür melezi	67.338	15.0
Yerli	4.057	0.9

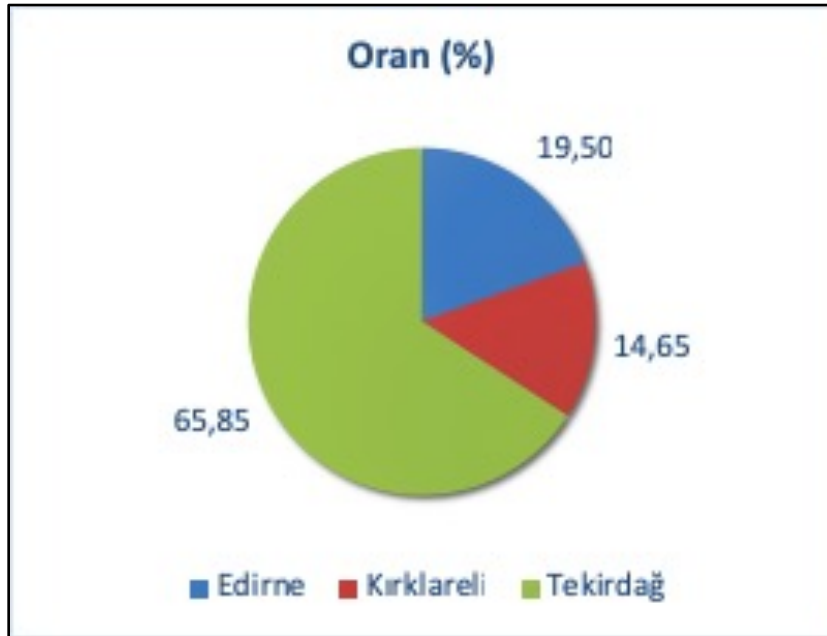
Çizelge 9. Süt Üretimi (TÜİK, 2018).

	Trakya	Türkiye	Oran (%)
İnek sütü (ton)	670.833	18.762.318	3,58
Manda sütü (ton)	1.309	69.401	1,89
Koyun (ton)	25.274	1.344.779	1,88
Keçi (ton)	7.028	523.395	1,34

Bölgede tarım ve tarıma dayalı sanayi kolları da oldukça gelişmiştir. Edirne, Kırklareli ve Tekirdağ illerinde yaklaşık olarak 2900 adet tarım ve tarıma dayalı sanayi kuruluşu bulunmaktadır. Bu kuruluşların önemli bir kısmı un ve unlu mamüller üretimi yapan kuruluşlardır (Çizelge 10). Tekirdağ ili söz konusu kuruluşların %66'sını barındırmaktadır (Şekil 9).

Çizelge 10. Tarım ve tarıma dayalı sanayi (GTHB, 2016).

	Edirne	Kırklareli	Tekirdağ
Ekmek ve ekmek çeşitleri üretimi (adet)	155	102	376
Pastacılık ürünleri üretimi (adet)	108	59	333
Unlu mamuller üretimi (adet)	115	75	27
Hububat ve bakliyat üretimi (adet)	49		
Süt ve Süt ürünleri (adet)	21	39	34
Et ve Et ürünleri (adet)	12	17	31
Katı sıvı bitkisel yağ (adet)	16	5	14
Süt toplama merkezi			379
Diğer	59	105	992
Toplam	535	402	1807

Şekil 9. Tarım ve tarıma dayalı kuruluşların illere göre dağılımı.

4. Kırsal Kesimde Örgütlenme ve Tarımsal Kooperatifler

Kooperatif; bireylerin tek başına karşılayamayacakları ortak ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçları karşılamak amacıyla bir araya gelerek oluşturdukları ekonomik güçtür (İnan, 2016). Trakya bölgesinde bulunan illerde, tarım kooperatifleri gerek birim kooperatif sayısı açısından gerekse ortak sayısı açısından diğer bölgelerimize oranla gelişmiş bir durumdadır. Bölgede bulunan Köy Kalkınma ve Diğer Amaçlı Kooperatifler (Köy-Koop) tüm illerde ve birçok köyde, Yağlı Tohumlar Tarım Satış Kooperatifleri tüm il ve ilçelerde, Tarım Kredi Kooperatifleri tüm il, ilçe hatta bazı büyük köylerde mevcuttur. Ayrıca bölgede Köylere Hizmet Götürme Birlikleri ve Damızlık Yetiştiriciler Birliği gibi üretici örgütleri de bulunmaktadır.

Çizelge 11. Trakya'daki Köy Kalkınma ve Diğer Amaçlı Kooperatifler (<http://www.koykoop.org>)

	Edirne	Kırklareli	Tekirdağ
Kooperatif Sayısı	191,0	73,0	121,0
Ortak Sayısı	23.939,0	7.500,0	11.250,0
Faaliyet Alanı	Hayvancılık Süt pazarlama Orman Sulama Toprak	Süt pazarlama	Hayvancılık Balıkçılık Sulama Ormancılık Süt pazarlama

Çizelge 11'e göre Trakya'da toplam 381 adet Köy Kalkınma ve Diğer Amaçlı Kooperatif bulunmaktadır. Edirne il, ilçe ve köylerindeki Köy-Koop sayısı Kırklareli ve Tekirdağ'ın oldukça üzerindedir. Bu kooperatife ortak olan üretici sayısı ise yaklaşık olarak 43 bin'dir. Bölgedeki kayıtlı üretici sayısınının 76 bin civarında olduğu düşünülürse üreticilerin yaklaşık %57'si Köy-Koop'a ortak olmuştur.

Çizelge 12. Tarım Kredi Kooperatifleri (<http://tekirdag.tarimkredi.org.tr>).

	Edirne	Kırklareli	Tekirdağ
Kooperatif Sayısı	28	20	43

Tarım Kredi Kooperatifleri, ortaklarının ve genel anlamda üreticilerin her türlü ihtiyaçlarını karşılamaya dönük mal ve hizmetleri zamanında, güvenilir, kaliteli ve uygun şartlarda sağlamayı ve ürünlerini pazarlamayı, Türk tarımını çevreye ve doğaya saygılı, sürdürülebilir en üretken sektör yapmayı amaçlamaktadır. Trakya'da 91 tane Tarım Kredi kooperatifi bulunmaktadır (Çizelge 12).

Trakya'daki bir diğer önemli üretici örgütlenmesi de Sulama Kooperatifleridir. Türkiye'de sulama şekillerine bakıldığında, sulama projelerinin yönetilmesinde iki ana yol izlenmektedir. Bunlar:

- Devlet tarafında yapılan sulama yönetimi (Devlet su işleri (DSİ)),
- Faydalananlar tarafından oluşturulan örgütler (sulama kooperatifleri, sulama birlikleri) ve yerel yönetimlerce yapılan sulama yönetimi (Katılımcı Sulama Yöne-

timi- KSY)'dir (Evsahibioğlu ve ark. 2010).

Sulama kooperatifleri 1163 sayılı kanuna göre yeraltı ve yerüstü kaynaklarından faydalanmak isteyenlerin ekonomik gclerini birleştirerek oluşturdukları örgütlerdir. Sulama kooperatiflerinin amacı, su kaynaklarından organize olarak faydalanmak isteyen çiftçilerin, tarımsal üretimleri için ihtiyaç duydukları suyu elde etmek, adil bir dağıtım yapmak ve etkin bir şekilde kullanımını sağlamaktır. Trakya'da sulama işletmeciliği birçok farklı kurum ve kuruluş tarafından yönetilmektedir. Bunların dağılımını izelge 13'de verilmiştir. DSİ ve KHGM tarafından inşa edilerek sulama kooperatifleri tarafından işletilen sulamaların sayısı 52'dir. Benzer şekilde DSİ ve KHGM tarafından inşa edilerek belediye ve köy tüzel kişilikleri tarafından işletilen sulamaların sayısı ise 87'dir. Sulamalardan 2'si halen DSİ tarafından işletilmektedir (izelge 13). Ülkemizde su kullanımı alanında en büyük pay % 72'lik bir oranla tarım sektörüne aittir. Tarımsal sulama, ürün üzerindeki verimi arttıran çok önemli bir tarımsal girdidir ve tarımın sigortasıdır. Ancak uygulandığı alanlardaki iklim, toprak ve sosyoekonomik koşullar nedeniyle pek çok sorunu da beraberinde içermektedir (İstanbuluoğlu ve ark. 2006).

Çizelge 13. Trakya'daki sulama işletmelerinin dağılımını (zkan ve diğ., 2014).

	Edirne	Kırklareli	Tekirdağ
DSİ tarafından inşa edilerek sulama kooperatiflerince işletilen sulamalar	14	2	3
DSİ tarafından inşa belediye ve köy tüzel kişiliklerince işletilen sulamalar	25	4	4
DSİ tarafından inşa edilen ve halen DSİ tarafından işletilen sulamalar		1	1
Köy Hizmetleri Gene Müdürlüğü (KHGM) tarafından inşa edilerek sulama kooperatiflerince işletilen sulamalar	13	13	7
KHGM tarafından inşa edilerek belediye ve köy tüzel kişiliğince işletilen sulamalar	18	13	23
Toplam	70	33	38

Yağlı Tohumlar Tarım Satış Kooperatifleri'nin bölgede yetişen önemli bir ürün olan ayçiçeğinin satış ve pazarlamasında önemli rolü bulunmaktadır. Edirne, Kırklareli ve Tekirdağ'da toplam 25 tane Yağlı Tohumlar Tarım Satış Kooperatifi bulunmaktadır (izelge 14).

Çizelge 14. Yağlı Tohumlar Tarım Satış Kooperatifleri (<http://www.trakyabirlik.com.tr>)

	Edirne	Kırklareli	Tekirdağ
Kooperatif Sayısı	9	8	8

Bu kooperatiflerin amaçları ortaklarından ayçiçeği alıp işleyerek en kaliteli ve ekonomik yağlı üretmek, yağın kaynağından tüketicie ulaşmak, ortaklarına en iyi hizmeti götürerek en kaliteli ve ekonomik ürünü üretmek ve çiftçinin gücünü tüketicie ulaştırmak olarak sıralanabilmektedir.

5. Bölge Tarımının Güçlü ve Zayıf Yönleri

Bölgenin tarıma elverişli arazi miktarı Türkiye ortalamasının yaklaşık iki buçuk katıdır. Tarıma elverişli araziler içerisinde toprak dağılımına bakıldığında, toprakların büyük bir çoğunluğunun arazi kullanım kabiliyetine göre II. grup arazilerde yoğunlaştığı görülmektedir (GTHB, 2007). Bununla beraber iklim koşullarının elverişli olması ve stratejik ürünlerin üretiminin uygunluğu nedeniyle Trakya Bölgesi tarımsal sit alanı olarak değerlendirilmesi gereken bölgelerin başında gelmektedir.

Bölgede üreticilerin ortak olduğu çok sayıda kooperatif bulunmaktadır. Tarım Kredi Kooperatifleri'nin tarımsal finansman ve girdi temininde önemi büyüktür. Bölgedeki sulama işletmeciliğinin de önemli bir bölümü tarımsal sulama kooperatifleri vasıtasıyla yürütülmektedir. Etkin yönetildiğinde tarımsal kooperatiflerin, tarım kesimindeki bireylerin refah ve gelir düzeyi üzerine olumlu etkiler yapması muhtemeldir.

Bölge bitkisel üretim yanında hayvansal üretimde de önemli potansiyele sahiptir. Hayvan varlığının yaklaşık %98'i kültür ve kültür melezi sığırlardan oluşmaktadır. Verimleri yüksek hayvan ırkının yoğunluğu bölgeyi süt ve et gibi hayvansal ürünler yönünden de zenginleştirmektedir.

Trakya Bölgesi son otuz yılda hızla sanayileşmeye başlamış ve halen bu gelişme artarak sürmektedir. Bu durum tarım arazilerinin amaç dışı kullanımına neden olduğu gibi Ergene Havzası başta olmak üzere yeraltı ve yerüstü su kirliliğini de beraberinde getirmiştir. Tarım arazileri sanayi ve evsel amaçlı kullanıma tahsis edilmekte ve beraberinde birçok çevre sorununu da getirmektedir. Bölgede sanayileşmenin yoğun olduğu Çorlu-Çerkezköy ve Çorlu Lüleburgaz aksında çevre kalitesi hızla bozulmaya başlamıştır.

Trakya Bölgesi'ndeki plansız gelişmeler nedeniyle su kaynaklarının etkin kullanılamaması bölge tarımının zayıf yönlerinden en önemlisidir. Küresel iklim değişikliğinin neden olduğu olumsuzlukların başında bölgesel yağış rejiminin değişmesi ve yağış miktarının azalması gelmektedir. Türkiye'yi de etkilemesi muhtemel bu durum karşısında en fazla zarar görecektir. Bölgede kurulan baraj ve göletlerin büyük bir kısmı ekonomik ömrünü tamamlamak üzeredir. Ayrıca üreticiye suyu ulaştıran kanalların açık sistem, eskimiş ve yıpranmış olması tarımsal üretimde sorunların yaşanmasına neden olmaktadır. Birçok sulama işletmesinde bu kanallar artık kullanılamaz durumdadır (Ünver, 2016).

Ergene havzasındaki kirlilik tarımsal üretimde farklı ekonomik sorunlara neden olabilmektedir. Bunların başında üretim desenindeki değişiklik ve verim kayıpları gelmektedir (Hurma ve diğ., 2016).

Bölgede çok sayıda tarımsal örgüt ve ortak olan üretici bulunmasına karşın bu örgütler istenen düzeyde etkin değildirler. Kooperatif yöneticilerinin yönetim konularındaki deneyimsizliği ortakların kooperatifle olan ilişkilerinde sorun oluşturmaktadır. Yönetimsel sorunlar nedeniyle kooperatifler etkin hizmet edememektedirler.

6. Sonuç ve Öneriler

Trakya tarımının küresel iklim değişikliğine karşı kırılganlığını azaltmak için su kaynakları başta olmak üzere tarımsal arazi varlığının da korunması gerekmektedir. Bunun için bölge üreticisine birlikte iş yapma becerisi kazandırarak, ulusal tarım politikalarına yön verebilecek tarımsal örgütlenmenin teşvik edilmesi ve desteklenmesi gerekmektedir.

Bölgedeki tarımsal üretime ait yapısal sorunların giderilerek genç nüfusu tarımsal üretimde tutacak biçimde kırsal kalkınmanın tamamlanması Trakya tarımının geleceği için oldukça önemlidir. Bu amaçla üreticilere ek gelir imkanı sağlayabilecek kırsal turizm yatırımlarının zaman kaybetmeden hayata geçirilmesi gerekmektedir (Hurma ve diğ., 2010).

Sulama kooperatiflerinin ortakların ihtiyaçlarını karşılaması yönünde alınacak tedbirlerin başında gelen yapısal düzenlemeler, sulama altyapısını içine alan her türlü yatırımı kapsamaktadır. Sulama kooperatifleri suyun üreticiye ulaştırılmasında gerekli altyapı yatırımlarını tamamlamış olması gerekmektedir. Ayrıca yönetsel faktörler de kooperatif-ortak ilişkilerinin düzenlenmesindeki önlemleri içermektedir. Etkin bir yönetici, ortaklarının sorunlarına zamanında çözüm bulabilen ve sulama kooperatifini günümüz şartlarında sürdürülebilirliğini sağlayabilen kişi olarak görülmektedir. Bu nedenle sulama kooperatifi yöneticilerinin su kaynaklarının yönetimi konusunda eğitimi olması gerekmektedir (Ünver, 2016). Sulamada sürdürülebilirliğin sağlanması için aşırı su kullanımının önlenmesi, suyun etkin kullanımının sağlanması, su kalitesinin iyileştirilmesi ve korunması, su kalitesinin izleme ve değerlendirilmesi, sulamanın çevresel etkilerinin izlenmesi ve değerlendirilmesi ile sulama ile ilgili kuruluş ve organizasyonlar için farklı iklim senaryoları için su yönetim rehberlerinin oluşturulması gerekmektedir (Evsahıbioğlu ve diğ., 2010). Bu bağlamda sulama kooperatifleri doğal sebepleri göz önüne alacak bir yapıya kavuşturulmalıdır.

Ürün çeşitliliğinin sağlanarak bölgedeki tarımsal işletmelerin yeter gelire sahip, büyük ölçekli, etkin ve planlı üretim yapan işletmeler haline getirilmesi Trakya tarımının sürdürülebilirliği için oldukça önemlidir. Ayrıca tarımsal üretime yönelik lojistik altyapısının geliştirilerek bölgeden tarımsal Ürün ihracatını arttırmak ve bölgedeki tarımsal üretimin Avrupa Birliği pazarlarını hedef alacak şekilde mevcut standartlara göre yapılması tarım ürünleri pazarlanmasındaki sorunları büyük ölçüde azaltacaktır.

7. Kaynaklar

Daldal N. (2016). Tarımsal Desteklemelere Üreticilerin Yaklaşımı: Tekirdağ İli Örneği, Namık Kemal Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Tekirdağ.

Evsahıbioğlu N, Aküzüm T, Çakmak B. (2010). Su Yönetimi, Su Kullanım Stratejileri ve Sınırı Aşan Sular. Türkiye Ziraat Mühendisliği VII. Teknik Kongresi, 119-134, Ankara.

- GTHB (2007). TR2 Batı Marmara Bölgesi Tarım Master Planı, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Ankara.
- GTHB (2013). Edirne, Kırklareli ve Tekirdağ İlleri Tarımsal Yatırım Rehberi, T.C. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı, Tarımsal Yatırımcı Danışma Ofisi, Şubat 2013.
- Gümüş M. (2015). Yerel Halkın Bakış Açısıyla Kırsal Kalkınmada Tarım Turizmi: Tekirdağ İli Örneği, Namık Kemal Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Tekirdağ.
- Hurma, H., Kubaş, A., İnan, Ç. (2010). Trakya Bölgesindeki Tarımsal Üreticilerin Ek Gelir Olanakları: Tarım Turizmi. Uluslararası II. Trakya Bölgesi Kalkınma - Girişimcilik Sempozyumu, Bildiri Kitabı I, 219-227 Kırklareli.
- Hurma, H., Demirkol, C., Yılmaz, F., 2016, Ergene Nehrindeki Kirliliğin Bölge Tarımına Verdiği Ekonomik Zararların İncelenmesi, Proje No: NKUBAP.00.24.AR.10.04.
- İnan (2016). Tarım Ekonomisi ve İşletmeciliği, İdeal Yayınevi.
- İstanbuluoğlu, A., Konukcu, F., Kocaman, İ. (2006). Trakya Bölgesi Su Kaynaklarının Geliştirilmesi ve Sulu Tarım Uygulamaları: Mevcut Verilerin Sorunların Çözümü İçin Analizi, Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi, 2006 3 (2).
- OSİB (2017). Ergene Havzası Arazi Kullanım Detayları, <http://ergene.ormansu.gov.tr>
- Özkan, E., Aydın, B., Hurma, H., Aktaş, E., Özdemir, G., Azabağaoğlu, M.Ö., Günay, S. (2014). Sulama İşletmeciliğini Üstlenen Organizasyonların Etkinlik Ve Verimlilikleri (Kırklareli, Edirne, Tekirdağ, Çanakkale İlleri Örneği), Proje No: TAGEM-BB-080208L3, Yayın No: TAGEM 2014-2.
- Topal, R.Ş. (2010). Tarım Sektörünün Topluma Karşı Sorumlulukları. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 12, Sayı 1 s:1-31.
- TUİK (2018). Bitkisel Üretim İstatistikleri, Türkiye İstatistik Kurumu Resmi internet sayfası.
- Türksoy, N. (2018). Saroz Bölgesi'nin Kırsal Kalkınmasında Turizm Aktivitelerinin Rolü, Namık Kemal Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Tekirdağ.
- Ünver, A. (2016). Su Kaynaklarının Yönetimi Ve Çevresel Sürdürülebilirlik Açısından Sulama Kooperatifleri, Namık Kemal Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Tekirdağ.

<http://tekirdag.tarimkredi.org.tr>

<http://www.koykoop.org>

<http://www.trakyabirlik.com.tr>